

ВСТУП

У процесі формування соціально орієнтованої ринкової економіки України трудове право набуває якісно нової спрямованості, оскільки має на меті створення більш ефективних умов реалізації особою трудових прав на основі засадних положень Конституції України, інших актів національного законодавства України з урахуванням міжнародно-правового регулювання трудових відносин, досвіду держав-членів Європейського Союзу. Зазначене обумовлює формування якісно нових підходів до регулювання відносин у сфері оплати праці.

Заробітна плата є найважливішою категорією в системі умов праці і, разом з тим, вагомим чинником соціальної напруги у нашому суспільстві. Існують гострі проблеми у сфері регулювання оплати праці, зокрема: поглиблення міжгалузевої та міжпрофесійної диференціації в оплаті праці; заборгованість по заробітній платі на економічно активних підприємствах; порушення гарантій на оплату праці, встановлених державою; різке зниження купівельної спроможності заробітної плати внаслідок зростання інфляційних процесів. І як наслідок – невиконання заробітною платою в сучасних умовах основних функцій: стимулюючої, відтворювальної та соціальної. Нагальну необхідність докорінної реформи інституту оплати праці усвідомлюють на сучасному етапі всі. Але активний процес формування нової ідеології винагороди у трудових відносинах має супроводжуватися науковим його забезпеченням, яке передбачає проведення змістовних і глибоких науково-теоретичних досліджень.

За останні десятиріччя дослідження у сфері оплати праці проводилися переважно вченими-економістами із суто економічних позицій щодо заробітної плати як концентрованого вираження ефективності економіки держави та вартості робочої сили як особливого товару. Тривалий час залишалося поза увагою питання правового визначення оплати праці, заробітної плати, її структури, функцій та правових принципів функціонування. Не висвітлене

питання щодо заробітної плати як провідного інструмента соціальної політики. І хоча процес реформування інституту оплати праці практично розпочався з перших років створення незалежної України з прийняття Декрету Кабінету Міністрів України “Про оплату праці”, Законів України “Про колективні договори і угоди”, “Про оплату праці”, він іде дуже повільно та є недосконалим. Наявність численних прогалин у законодавстві стосовно оплати праці, а також порушень нормативно-правових актів робить механізм правового регулювання оплати праці неефективним.

Науково-теоретичною основою дослідження стали напрацювання видатних учених XIX та початку XX століть: Н. Райхесберга, А.М. Миклашевського, С.М. Блеклова, Й.С. Войтинського. Сприяли дослідженню ідеї висновки таких радянських і сучасних українських учених, як: М.Г. Александров, О.Д. Зайкін, С.С. Каринський, Р.З. Лівшиць, Ю.П. Орловський, А.Ю. Пашерстник, О.І. Процевський. Окремі питання функціонування інституту оплати праці висвітлені у працях Н.Б. Болотіної, Н.Д. Гетьманцевої, В.В. Жернакова, І.В. Зуба, З.Я. Козак, Г.А. Капліної, І.І. Копайгори, В.В. Лазора, Л.І. Лазор, А.Р. Мацюка, П.Д. Пилипенка, В.Г. Ротаня, Я.В. Сімутіної, Б.С. Стичинського, Н.М. Хуторян та інших учених. Однак, незважаючи на наукові дослідження, проблеми правового регулювання оплати праці не втратили своєї актуальності, оскільки окремі питання залишилися нерегульованими або не знайшли практичного втілення. Актуальність наукового пошуку зумовлюється й тим, що євроінтеграційні процеси загострили питання відповідності національного законодавства України, у тому числі у сфері оплати праці, міжнародним стандартам.

Монографія присвячена комплексному дослідженню теоретичних та практичних проблем правового регулювання оплати праці, а також виробленню пропозицій, спрямованих на вдосконалення законодавства з оплати праці в сучасних соціально-економічних умовах.

У монографії здійснено аналіз правового регулювання оплати праці в окремі періоди розвитку Української держави. Визначено поняття “оплата праці” і “заробітна плата” та розглянуто основні ознаки заробітної плати,

особливості її структури, функцій та принципів. Обґрунтовано пропозиції щодо законодавчого визначення державного і договірного регулювання оплати праці. Особливу увагу приділено основним державним нормативам та мінімальним гарантіям в оплаті праці. Проаналізовано проблеми колективно-договірного й індивідуально-договірного регулювання оплати праці. Зроблено аналіз судової практики щодо порушення законодавства у сфері оплати праці та внесено окремі пропозиції стосовно вдосконалення законодавства щодо регулювання оплати праці.